

„MUST KAPTEN

EHK

Lendav Hollandlane

Vana meremehelegend jutustab, kuidas kord keegi hollandlasest kapten vandunud kõigi kuradite nimel, et ta tormist hoolimata purjetab oma laeval vastu tuult ümber Healootuse neeme ja seda ka siis, kui see sõit tal kas või viimsepäevani kestaks. Saatan aga võtnud jumalakartmatu kapteni sõnast kinni ja pannud ta igaveseks ajaks maailmameredele ristlema. Ainult naise truudus võib teda sellest needusest vabastada...

Sajandeid rändas see saaga suust suhu, erutades ebauslike meremeeste kujutlusvõimet. Nii mõnigi vana meremaru võis kas või vandega kinnitada, et ta oli tormisel ööl oma ihusilmaga näinud Musta Kaptenit tema tondilaeval täispurjes vastu tuult kihutamas. Kõneli ka, nagu annaks Lendav Hollandlane merel mõnd teist laeva kohates viimase pardale paki kirju edasitöötamiseks. Need kirjad, mis muide olevat adresseeritud ammu surnud isikuile, tuleb naelutada masti külge, sest muudu tabab laeva õnnetus.

19. sajandil kohtame saagat ka kirjanduses, nimelt Heinrich Heine kogumikus «Der Salon» (1834. a.).

Aine põnevus ahvatles sellel teemal kirjutama ka kolmanda ja neljanda järgu kirjamehi, kelle sule all saaga muutus tühiseks seiklusromaaniks ilma igasuguse kunstilise väärtuseta. Üks selliseid ilmus Guido v. Felsi sulest (1899. a.) ja tõlgiti ka eesti keelde pealkirja all «Lendav Hollandlane ehk Must Kapten».

Stseen ooperist «Lendav Hollandlane».
Lenta — Olga Lund, Wriik — Viktor
Gurjev ja Lendav Hollandlane —
Tiit Kuusik

Ärulistel kaalutlustel avaldasid kirjastused tollal taolisi romaane annete kaupa. Seetõttu ilmus «Lendav Hollandlane» 69 andes, sisaldades kokku 2121 lehekülge.

Kirjandusest kandus Lendava Hollandlase teema muusikasse. Vahendajaks sai siin Heine käsitus. Kogumikus «Der Salon» kirjeldab Heine nimelt Amsterdami teatris nähtud «Lendava Hollandlase» etendust. Salvava irooniaga jutustab autor, kuidas saatan, mitte uskudes naise truudust, lubab Hollandlasel iga 7 aasta järel maale tulla, et

abielus lunastust otsida. Ent näib, et saatanal on õigus: pahatihti tuleb vaesel Hollandlasel õnne tänada, kui ta pääseb naise küüsisst, kellest lootis endale lunastajat! Ja jällegi ristleb ta merel, «laev ankruta, süda lootusetu». Lõpuks kohtab ta siiski naist, kes talle tõotatud truudust peab ja sellega needuse lõpetab. Oma truuduse tõestamiseks viskab naine kaljult merre, mispeale Hollandlase laev meresügavusse vajub. Selline lõpp annab Heinele põhjust irooniliseks märkuseks: naised võivad sellest õppida, et ei maksa abielluda Lendava Hollandlasega, mehed seevastu nägevat, kuidas nad naiste läbi parimal juhul põhja lähevad!

Heine jutustuse ballaadilik põhitoon, sündmustiku erakordne draamaatilisus ja tegelaskujude psühholoogia võitsid tuntud komponisti Richard Wagneri tähelepanu. Kuna Heine märglev-ironiline käsituslaad oli helilooja loomusele võõras, võttis viimane jutustusest ainult põhiidee, asetades omalt poolt pea-õhu lunastusmotiivile. Kava kandis ta seda teemat mõttes, otsides sobivat väljendusvormi, kuni arvas selle lõpuks leidnud olevat nn. siimfoonilises ooperis, mis hülgas tolleaegse «suure ooperi» traditsioonilise ülesehituse, asendades selgelt piiritletud aariad ja ansambliid kogu ooperi muusikat läbivate juhtmotiividega. Ooper valmis 1841. a. ja saavutas suure menu. Rohkem kui saja aasta vältel on seda korduvalt mängitud kõigis Euroopa suuremates muusikakeskustes. Demokraatlikul Saksamaal, kus praegu ägedalt diskuteeritakse Wagneri muusikalise pärandi ümber, asuvad nii helilooja pimesi imetlejad kui ka tema kriitilised austajad üksmeelselt seisukohal, et «Lendav Hollandlane» kuulub saksa ooperiliteratuuri kul-lafondi.

Vana-aasta õhtul tuleb «Lendav Hollandlane» ka Tallinnas lavale. Ooperi lavastab RAT «Estonia» peanäitejuht Paul Mägi, lavapildid ja kostüümid kujundab kunstnik Eldor Renter. Nimiosa laulab NSV Lõdu rahvakunstnik Tiit Kuusik.

K. Robert